

מקלקל ו"מלאכת מחשבת" משנה שבת פרק יג משנה ג

משנה זו עוסקת במלאכה שהיא קלקול, והעושה אותה פטור מהתורה אבל אסור מדרבנן. במשנה מבואר יסוד חשוב בהלכות שבת: מלאכה שחייבים עליה היא דווקא "מלאכת מחשבת", מלאכה שיש בה תועלת, מלאכה יוצרת, כביטוי שנוצר במלאכת המשכן. לכן, המקלקל פטור משום שמלאכתו איננה "מלאכת מחשבת", כלומר אינה מלאכה יוצרת.

ציטוט המשנה

הַקּוֹרֵעַ בְּחֻמְתּוֹ וְעַל מִתּוֹ,
וְכָל הַמְקַלְקֵלִין, פְּטוּרִין.
וְהַמְקַלְקֵל עַל מְנַת לְתֵקוֹן – שְׁעוּרוֹ בְּמַתְקוֹ

משימה טרום לימוד –

תלמיד יקר לפני לימוד המשנה השלם את המשימות הבאות:

- עמית ראה בשבת שכפתור חולצת שבת שלבש רפוי, כדי שלא ילך לאיבוד הוא קרע אותו בשבת – מה הדין לפי דעתך, האם חייב או פטור? ומה הטעם?
 - קרא את המשנה.
- א) זהה במשנה שתי מטרות של פעולת ה-'מקלקל'.

מטרה א'	מטרה ב'

- ב) עיין במשנה שמנויים בה רשימת ל"ט מלאכות (פרק ז' משנה ב').
כתוב עוד שתי מלאכות שהם 'קלקולי' ולמרות זאת הוא יהיה חייב אם יש לו מטרה חיובית.

במשנה זו נלמד מהי סיבת הפטור בכל מלאכה שהיא "קלקול"?

מושגי תוכן -

- הסבר בקצרה את המושגים הבאים: (העזרו בספר מעגלי המשנה, בפירוש המשנה)

- א) מלאכת קורע – _____
- ב) מלאכת מחשבת – _____
- ג) המקלקל - _____

משימת מבנה –

2. העתק בטבלה את מילות המשנה לפי המבנה הבא.

מס'	מקרה	דין	טעם
1			
2			
3			
4			

רכיבי המשנה: כתר + אומר + מקרה + דין + טעם

איזה **רכיב** חסר בלשון המשנה. _____ . נלמד אותו בהמשך, בברייתא שמובאת בגמרא.

פרשנות והיסק -

3. **משימת הבנה**

השלם את המילים החסרות בקטע המשנה (מאזכרים).

הקורע _____ בַּחֲמָתוֹ _____ וְעַל מְתוֹ _____ ,
 וְכָל _____ הַמְקַלְקֵל, פְּטוּרִין _____ . וְהַמְקַלְקֵל עַל מְנַת לְתַקּוֹ – שְׁעוּרוֹ _____
 כִּי _____ מְתַקּוֹ _____ [כגון: הַקּוֹרֵעַ עַל מַנְת לְתַפּוֹר שְׁתֵּי תַפִּירוֹת].

בגד, בשבת, מחמת כעסו, מחמת צער על מתו, שאר, ממיתה ומקרבו, להתחייב בשבת, מלאכת המקבילה לה.

4. **עיון משווה**

מלאכת "הקורע" מובאת פעמיים במשנה פרק ז' משנה ב' ובפרק י"ג משנה ג'.

א) ערוך השוואה בין שתי המקרים המובאים במשנה!

פרק ז' משנה ב	פרק יג משנה ג	
		'המלאכה'
		מה הדין? מהתורה ומדרבנן
		מה הטעם?

ב) סכם בקצרה מה התחדש לך מהשוואה זו בעניין 'חיוב' מלאכה בשבת?

5. הנמקה

הרב יחיאל אפשטיין מסביר מדוע מקלקל בשבת פטור.

הרב יחיאל מיכל אפשטיין

ערוך השולחן אורח חיים סימן רמב סעיף כג

המקלקלין פטורין, אלא אם כן קלקל על מנת לתקן. אבל המקלקל בלבד, כגון שסותר בניין שלא על מנת לבנותו – פטור מן התורה, מטעם דאין זה 'מלאכת מחשבת', דבמשכן היו כל המלאכות לתיקון ולא לקלוקל.

כתוב מה הטעם שהמקלקלין פטורין בשבת לפי דברי הרב יחיאל אפשטיין?

6. הרחבה – הסבר המושג 'מלאכת מחשבת'

הרש"ר הירש מסביר מה המשמעות של כללי מלאכות השבת, ו"מלאכת מחשבת", וז"ל:

מושג ה"מלאכה" אינו כולל את אף את המאמץ הגופני כאחת מתכונותיו העיקריות... תכונתה העיקרית של המלאכה" אינה עמל גופני בשיעור קטן או גדול, כי אם "מלאכת מחשבת" – ביצוע מחושב ונכון של כוונה מסוימת... "לא תעשה כל מלאכה" – לא תפעל שום פעולה שיש עמה יצירה כלשהיא! לא תוציא אל הפועל את כוונתך לגבי חפץ כלשהוא, לא תעשה שום חפץ לנושא מחשבתך ותכליתך. כללו של דבר: לא תיצר דבר, לא תעשה "מלאכת מחשבת"!

פעולה יוצרת אסורה בשבת ולא פעולה הרסנית: "כל המקלקלין פטורין, והמקלקל על מנת לתקן – שיעורו כמתקין", קלקול הבא לתקן – מלאכה הוא (שבת קה, ב)

תרגול מיטבי [דוגמת שאלת בגרות]

- (א) "כל המקלקלין פטורין" (שבת פרק יג משנה ג)
- 1) כתוב דוגמה אחת ל"מקלקל" שדינו פטור, והסבר מדוע הוא פטור.
- 2) ציין שני עונשים שהמקלקל פטור מהם, וכתוב מהו עונשו של המקלקל במזיד.
- 3) על פי המשנה, באיזה מקרה יהיה ה"מקלקל" יהיה חייב?
- (ב) הסבר את המושג "מלאכת מחשבת" בהקשר של הלכות שבת
- (ג) על פי הרב יחיאל מיכל אפשטיין ("ערוך השולחן"),
- הסבר את המקרה שבו המקלקל פטור, וכתוב מדוע הוא פטור.